

פרשת פי תשא — מעלת הסבלנות

זמן קצר אחרי מעמד מתן תורה חטא עם ישראל בחטא העגל.

מה הביא את העם לחטא הזה?

פירש רש"י: כשעלה משה להר סיני הוא אמר לעם ישראל שהוא חוזר אחרי ארבעים יום, הם חשבו שאותו היום שמשה עלה להר סיני נחשב כיום הראשון מארבעים הימים, אך משה התכוון שארבעים הימים יתחילו מהיום הבא.

אילו היה עם ישראל מחכה בסבלנות עוד יום אחד, היה משה מגיע והיה נמנע חטא העגל! מכאן למדו רבותינו עד כמה מסוכנת מידת הפזיזות, ועד כמה אדם צריך שתהיה בו מידת הסבלנות לפני שהוא מקבל החלטות חשובות.

על מידת הסבלנות כתב רבי אליעזר פאפו בספרו "פלא יועץ" (סימן רנה): "סבלנות מה טוב ומה נעים, וזו מידה טובה צריכה לכל אדם".

כבר בספר בראשית אנו לומדים על גנות הפזיזות מראובן שאיבד את הבכורה בגלל פזיזות שהייתה בו, כמו שהוכיחו יעקב לפני מותו: "פָּחַז כַּמַּיִם אֶל תוֹמֵר" (בראשית מט ד), ופירש רש"י: הפחז והבהלה אשר מיהרת להראות כעסך, כַּמַּיִם הללו הממהרים למרוצתם – לכן אל תוֹמֵר, אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך.

בספר "חיי אדם" סידר רבי אברהם דנציג באופן מרוכז (בסימן סח) את כל התנאים שצריך למלא כשמקיימים מצוות. בסעיף האחרון (כה) הוא מזהיר שלא יעשה מצנה בחיפזון ובפתאומיות, אלא יתכונן ויתכנן היטב איך לקיים אותה, וזו הסיבה שייסדו לפני קיום מצוות לומר "הנני מוכן ומזומן לקיים" וכו'. הוא מסיים בחוויתו האישית: "בחנתי בניסיון, שכאשר עשיתי מצנה בפתאום, לא קיימתיה כראוי".

חז"ל במסכת ברכות (כ). מדגימים לנו חיפזון כזה במעשהו של רב אדא בר אבהו. מסופר עליו שראה אישה לבושה בבגד שלפי דעתו לא היה ראוי לאישה יהודייה, ובלי לשאול ולברר הוא נחפז לקרוע את הבגד כדי להציל אותה מאיסור; אבל מייד התברר שאישה זו הייתה גויה... רב אדא נתבע בבית הדין וחויב לשלם סכום גבוה מאוד: ארבע מאות זוז. שמה של אותה אישה היה מתון, ולאחר מעשה אמר רב אדא: "אילו הייתי מתון, הייתי חוסך ארבע מאות זוז!"

מידת הסבלנות נצרכת במיוחד בחינוך, בלימוד ובהוראה. כך מבואר בפרקי אבות (ו ה) שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ואחד מהם הוא "ביישוב", ופירש שם רבי ישראל ליפשיץ ("תפארת ישראל", "יכין"): "שיהיה מיושב בדעתו ולא מבוהל בדבריו".

כמו כן מציינת המשנה בפרקי אבות (ה ז) בין שבעת המעלות של החכם: "אינו נבהל להשיב", ופירש ר' פנחס קהתי: "אינו נחפז להשיב, אלא מתבונן תחילה בדברי השואל, כדי שידע מה להשיב לו". במסכת חולין (עה:) מסופר על מידת המתיונות של ריש לקיש כשלמד אצל רבי יוחנן גיסו. אם דבר תורה שאמר רבי יוחנן לא היה נראה לו, הוא היה מחכה עד לסיום הלימוד, ואפילו שעה או שעתיים, ורק אחרי שהוא ראה שר' יוחנן לא חזר בו היה ריש לקיש חולק על דברי רבו.

על סבלנות בלתי רגילה של מורה מסופר במסכת עירובין (נד:): על רבי פרידא, שזכה לחיות ארבע מאות שנים נוספות על שני חייו בזכות מידת הסבלנות שהייתה לו ללמד ארבע מאות פעמים את אותו חומר לתלמיד קשה הבנה.

גם מפלתו של המן הרשע הושגה בזכות המתיונות של אסתר המלכה שאמרה לאחשוורוש: "יבוא המלך והמן אל המשקה אשר אעשה להם, ומחר אעשה כדבר המלך" (ה ח) – מחר ולא היום. בזכות אותה מתיונות נתלה המן, נתבטלה הגזרה, והתקיים בעם ישראל: "ונתפון הוא אשר ישלטו היהודים הַמָּה בְּשָׂנְאֵיהֶם" (אסתר ט א).

'גם גאולת ישראל היא תהליך איטי שדורש סבלנות, וכך מסופר בירושלמי (ברכות א א): רבי חייא הגדול ורבי שמעון בן חלפתא היו מהלכים בבקעת ארבל השכם בבוקר, וראו קרן אור ראשונה של שחר שבקע אורה. אמר רבי חייא: כך היא גאולתם של ישראל, בתחילה קמעא קמעא, וככל שהיא מתקדמת היא גדלה והולכת.